

สรุปผลการวิจัย ภูมิปรายและข้อเสนอแนะ

การศึกษา "ผลกระทบของการติดเชื้อเอดส์ที่มีต่อการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอคลองคาใต้ จังหวัดตะเยา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการติดเชื้อเอดส์ที่มีต่อการศึกษานักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมหมู่บ้านลุ่ม เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ที่เข้าถึงระดับครอบครัว อันจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีบิดาและ/หรือมารดาติดเชื้อเอดส์ หรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าไปเก็บข้อมูลในสนาม (field) เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน คือนับตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2539 ถึงสิ้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2540 และตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคม ถึงสิ้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2540 และใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และแบบเจาะลึก (Indepth Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีและการวิเคราะห์พฤติกรรม นำเสนอข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณาโดยการสร้างมโนทัศน์จากข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นภาพรวมย่อยๆ ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่พบโดยใช้วิธีอุปนัย (Inductive Approach)

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาผลกระทบของการติดเชื้อเอดส์ที่มีต่อการศึกษานักเรียนหมู่บ้านลุ่ม พบจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ทั้งสิ้น 48 คน เป็นชาย 29 คน และหญิง 19 คน ผู้ติดเชื้อเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มวัยเจริญพันธุ์หรือวัยแรงงาน มีอายุระหว่าง 16 - 45 ปี จำนวน 45 คน (94 %) และนอกนั้นพบกลุ่มเด็กที่ติดเชื้อเอดส์จากมารดา จำนวน 3 คน (6.2 %) โดยมีเด็กที่ติดเชื้อจากมารดาเสียชีวิตด้วยวัยเพียง 4 ขวบเศษ 1 คน ส่วนเด็กอีก 2 คน ปัจจุบันอายุ 2 ขวบ มีร่างกายไม่แข็งแรง เจ็บป่วยบ่อย ทว่าที่ยังไม่มีกลุ่มเด็กที่ติดเชื้อเอดส์เข้าสู่ระบบการศึกษา แต่พบกลุ่มเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาติดเชื้อเอดส์ หรือเสียชีวิตด้วย

โรคเอดส์ จำนวน 4 คน

ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาจากการมีพฤติกรรมทางเพศ สัมพันธ์ อันเป็นสาเหตุสำคัญในการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในระดับครอบครัว ในท้องถิ่นที่มีค่านิยมในการประกอบอาชีพขายบริการ พบว่าการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในครอบครัว นอกจากส่วนหนึ่งที่อยู่ขายหน้าพรึงกรรยาและ/หรือบุตรแล้ว อีกส่วนหนึ่งเกิดจากผู้หญิงที่ไปประกอบอาชีพโสเภณีนำเชื้อกลับมาพรึงสามีและ/หรือบุตร จึงทำให้มีอัตราการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในชุมชนดังกล่าวสูง ปัญหาโรคเอดส์จึงเป็นปัญหาที่ซ้อนทับปัญหาโสเภณีที่มีอยู่ในสังคม

โรคเอดส์เป็นโรคที่นำมาซึ่งความตายและยังไม่มีวิธีการใดๆ รักษาได้ การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ที่เข้าไปในระดับครอบครัว จึงกระทบไปถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งอาจจะได้รับเชื้อเอดส์จากมารดา (ประมาณ 30%) ที่จะต้องเจ็บป่วยและเสียชีวิตในที่สุด หรือต้องตกเป็นเด็กกำพร้าเนื่องจากเอดส์ ผลกระทบดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรง และทางอ้อม ต่อการศึกษา คือ

ผลกระทบทางตรง (Direct Impact)

การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ทำให้จำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษาลดลง อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วยหรือการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ ในกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี และการลดลงของจำนวนนักเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ในกลุ่มประชากรวัยเจริญพันธุ์ ที่ทำให้อัตราการเกิดลดลง (ข้อมูลตารางที่ 1)

ต่ออย่างไรก็ตามท้องถิ่นที่มีค่านิยมในการประกอบอาชีพโสเภณี ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านบวกต่อการศึกษา คือ ทำให้มีนักเรียนเข้าเรียนในภาคขยายโอกาสในระดับมัธยมศึกษาสูงขึ้น เนื่องจากภาพลักษณ์ในอาการของโรคเอดส์ เป็นที่น่ารังเกียจ และจุดจบของโรคเอดส์ คือ ความตาย และการได้ตระหนักว่าอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพ

ที่เสี่ยงต่อการรับเชื้อเอชไอวีสูง ทำให้หญิงสาวที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หยุดระงับการออกไปประกอบอาชีพโสเภณี และหันกลับมาเรียนต่อในภาคขยายโอกาสทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

การติดเชื้อเอชไอวีของบิดาและ/หรือมารดา ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของลูกทั้งทางตรง คือการถูกประทับรอยมลทินในฐานะลูกผู้ติดเชื้อ ทำให้ถูกรังเกียจเหยียดฉันท์จากเพื่อน และการขาดเพื่อน ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ผลกระทบทางอ้อม อันได้แก่ การไม่ได้เรียนต่อ การออกกลางคัน การขาดเรียน หรือการไม่ยอมไปโรงเรียนเพราะขาดแคลนอาหาร เสื้อผ้า หรืออุปกรณ์การเรียน ผลกระทบต่างๆ ที่เด็กได้รับ จึงทำให้เด็กส่วนหนึ่งขาดโอกาสทางการศึกษา และกระทบไปยังคุณภาพการศึกษาลดลงด้วย

โอกาสทางการศึกษา การลดลงของรายได้ของครอบครัวผู้ติดเชื้อ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะยากจนยิ่งต้องประสบปัญหาความยากจนยิ่งขึ้น ทำให้ไม่สามารถที่จะส่งเสียให้ลูกได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรืออาจต้องออกกลางคันก่อนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือแม้ครอบครัวผู้ติดเชื้อจะไม่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมากนัก แต่การตกเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีก็ได้ทำให้เด็กถูกกีดกันทางสังคม เด็กไม่มีโอกาสได้เลือกเรียนในสถานศึกษาที่ต้องการ เพราะมีแม่ติดเชื้อเอชไอวี

คุณภาพการศึกษา ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ที่มีจำนวนรายได้ที่ลดลงจากการติดเชื้อเอชไอวี ยังผลทำให้เด็กขาดแคลนเสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน และอาหารกลางวัน ซึ่งทำให้เด็กไม่ยอมมาโรงเรียน หรือการต้องขาดเรียนเพื่อเฝ้าดูแลอาการของพ่อหรือแม่ที่เจ็บป่วย ฐานะทางเศรษฐกิจทำให้เด็กขาดความอบอุ่นในครอบครัว อันเป็นปัจจัยในความสำเร็จของการศึกษา นอกจากนี้การถูกประทับตราในฐานะของลูกผู้ติดเชื้อ ทำให้ถูกรังเกียจเหยียดฉันท์จากเพื่อน ในสังคมโรงเรียน ทำให้ขาดเพื่อน เกิดความวิตกกังวล และหวาดระแวง และมาเรียนอย่างไม่มีความสุข ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อผลการเรียน หรือต่อคุณภาพการศึกษา

ผลกระทบของการติดเชื้อเอดส์ ไม่ได้กระทบเพียงแต่การศึกษาของเด็กเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในระดับชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการลงทุนด้านการศึกษาส่วนหนึ่ง ให้กับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ เช่น การจัดทำสื่อการสอน และการต้องสูญเสียบุคลากรทางการศึกษา เช่น ครู จากการติดเชื้อเอดส์ และเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ซึ่งยังไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน เนื่องจากฐานะทางการเงินทำให้ครูกลุ่มดังกล่าวปกปิดการติดเชื้อ แต่จะทราบจำนวนได้จากการเสียชีวิต หรือครูบางคนก็อาจฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาจากโรคเอดส์ และปัญหาการติดเชื้อเอดส์ทำให้เด็กส่วนหนึ่งต้องเสียชีวิต และเด็กอีกส่วนหนึ่งที่ต้องตกเป็นเด็กกำพร้า ทำให้ตกเป็นภาระของรัฐ การที่เด็กขาดพ่อหรือแม่อันเนื่องมาจากการเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดคนอบรมสั่งสอน และขาดผู้สนับสนุนทางการศึกษา ทำให้มีปัญหาในเรื่องการเรียนการสอน ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา หรือเท่ากับว่าการลงทุนทางการศึกษาของรัฐ นั้น ได้ผลผลิตที่ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ

ในด้านสังคม ผลกระทบจากการติดเชื้อเอดส์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโรงเรียน ทั้งเรื่องปัญหาเด็กเกเรก้าวร้าว เพราะเกิดจากการขาดความอบอุ่นในครอบครัว การแบ่งแยกกีดกัน ย่อมส่งผลต่อการเรียนการสอน การติดเชื้อเอดส์ของชาวบ้าน โรงเรียนก็จะขาดการสนับสนุนทางการศึกษาจากชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

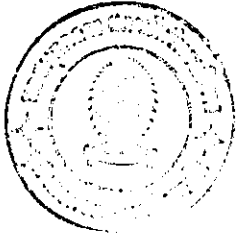
ในสังคมหนึ่งๆ ประกอบด้วยสถาบันหลายสถาบัน สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันเล็กๆ สถาบันหนึ่ง ที่เป็นองค์ประกอบของสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับทุกๆ สถาบันในสังคม เมื่อสถาบันครอบครัวประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ที่เข้ามาสร้างความสั่นคลอนให้กับครอบครัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเจ็บป่วยความตาย และปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งนอกจากจะกระทบต่อผู้ติดเชื้อ และครอบครัวโดยรวมแล้ว ผู้ที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ก็

คือ "เด็ก" ผู้ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธชะตากรรมดังกล่าวได้ ผลกระทบที่เด็กได้รับจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์จึงส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาด้วย เพราะเด็กเป็นองค์ประกอบร่วมระหว่างระบบครอบครัวกับระบบการศึกษา

เด็กนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง หากได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถพัฒนาประเทศชาติ และสังคมต่อไป เด็กจึงเป็นเป้าหมายกลุ่มพิเศษที่ควรคำนึงถึงอนาคต เนื่องจากเด็กจะต้องเป็นผู้เผชิญปัญหา และในทางกลับกันเด็กก็จะเป็นผู้สร้างปัญหาต่อสังคม การพัฒนาเด็กจึงต้องมุ่งพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เมื่อโรคเอดส์เข้าสู่สังคมครอบครัว จะมีเด็กกลุ่มหนึ่งได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์โดยตรง คือ การต้องติดเชื้อเอดส์จากมารดาซึ่งจะต้องเจ็บป่วยและเสียชีวิตในที่สุด

การเจ็บป่วยและการเสียชีวิตของเด็กเนื่องจากโรคเอดส์ ทำให้จำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษาลดลง พ่อแม่ที่ติดเชื้อไม่อยากส่งลูกเข้าเรียน แต่ให้เด็กออกมาทำงานทดแทนเด็กที่พำร่าเนื่องมาจากพ่อแม่เสียชีวิตจากโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ในปัจจุบันยังพบตัวเลขที่ไม่น่ามากนัก ซึ่งอาจจะยังไม่เห็นผลกระทบที่ชัดเจน แต่การสูญเสียประชากรในกลุ่มวัยเจริญพันธุ์ย่อมแสดงให้เห็นอัตราการเกิดของเด็กในอนาคตลดลงอันเนื่องมาจากเอดส์ด้วย และย่อมเป็นที่แน่ชัดว่าอนาคตจะมีเด็กเข้าสู่สถานศึกษาจำนวนน้อยลง ห้องเรียนอาจยุบหลายโรงเรียนรวมกัน บางแห่งอาจต้องปิดโรงเรียน เพราะไม่คุ้มค่ากับการลงทุนของรัฐ ซึ่งจะทำให้เด็กที่ยังหลงเหลือส่วนหนึ่งต้องไปเรียนในที่ห่างไกลบ้านมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเดียงผาไชสง (2539) พบว่า โรงเรียนประชาบาลบางโรงเรียนในเขตภาคเหนือต้องปิดหรือยุบโรงเรียนอันเนื่องมาจากการลดลงของอัตราการเกิด ทำให้ไม่มีเด็กเข้าเรียน เมื่อนักเรียนลดลง รัฐอาจจะลดการสนับสนุนทางด้านอุปกรณ์การเรียน ซึ่งย่อมส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาด้วย เด็กที่จบการศึกษาลดลงด้วย ย่อมมีผลต่อการพัฒนาประเทศ

ปัญหาดังกล่าว จึงเป็นปัญหาที่รัฐควรริบพิจารณา และมีนโยบายแก้ไข โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่ติดเชื้อเอดส์และยังมีชีวิตอยู่ การถูกกีดกันไม่ให้เข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็ก เท่ากับเป็น

การจำกัดสิทธิเด็กในเรื่องการศึกษาในระดับต้น รัฐจะมีนโยบายแก้ไขปัญหาลักษณะใดบ้างมีเด็กในกลุ่มดังกล่าวเป็นจำนวนมาก จะจัดแยกเด็กออกจากหาก หรือยังคงให้มีการเรียนร่วมกันตามปกติ ถ้าแยกเด็กออกจากหาก จะทำให้เด็กเกิดมดอยหรือไม่ จะทำให้เด็กขาดเพื่อนหรือไม่ จะเป็นการจำกัดสิทธิเด็กในเรื่องของการมีชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อนได้แจกเช่นเด็กปกติทั่วๆหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาถึงสิทธิเด็กที่เด็กควรจะสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคกัน ถึงแม้โรคเอดส์จะมีความร้ายแรงจนถึงขั้นเสียชีวิต แต่เมื่อพิจารณาถึงโอกาสของการติดโรคแล้ว จะเห็นว่าโรครเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันได้ง่ายๆ หากเรารู้จักการป้องกัน แต่ถ้ายังคงให้เรียนรวมอยู่อย่างเดิม จะมีปัญหาหรือไม่ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะยังคงรับได้หรือไม่ เด็กคนอื่นๆ จะได้รับอันตรายต่อโอกาสการแพร่เชื้อหรือไม่ จึงเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องหาข้อมูลมาพิจารณาให้เหมาะสมกับนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มที่ติดเชื้อมานี้

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงต่อการกำหนดนโยบายก็คือ การลงทุนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่ติดเชื้อ การที่เด็กเรียนแล้วส่วนที่สุดก็ต้องเสียชีวิต ซึ่งเป็นที่ค่อนข้างแน่นอน เพราะเด็กที่ได้รับเชื้อเอดส์ส่วนใหญ่มะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 5 ปี หรือต้องออกกลางคันเนื่องจากเจ็บป่วย ทว่ารัฐต้องประสบกับปัญหาความสูญเปล่าในการลงทุนทางการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการพิจารณาควบคู่ไปกับปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วย ดังที่ ดร. วิจิตร ศรีสะอ้าน มองว่าการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) มีอยู่ 4 กระบวนการย่อย คือ กระบวนการจัดกลาทางสังคม (Socialization Process) กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Enculturation Process) กระบวนการพัฒนาสังคม (Development Process) และกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratization Process) มุมมองดังกล่าวเป็นการมองการศึกษาว่าเป็นสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษา นั่นคือรัฐมีหน้าที่จัดให้กับประชาชนได้รับการศึกษาภาคบังคับนั่นเอง

ในเรื่องของผลกระทบทางบวกของโรคเอดส์ต่อการศึกษา นั้น เป็นเพราะสาเหตุการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ มีสาเหตุจากเพศสัมพันธ์มากกว่าร้อยละ 70 (กองระบาดวิทยา, 2539) และกลุ่มหญิงโสเภณีนับว่าเป็นกลุ่มที่เสี่ยงที่สุดในการรับเชื้อ เนื่องจากต้องรับแขกวันละ

หลายๆ คน การได้ประจักษ์ด้วยตาของตัวเองถึงมหันตภัยของโรคเอดส์ อันนำมาซึ่งความน่ารังเกียจในอาการของโรค การสูญเสียภาพลักษณ์ในความงามของร่างกาย และความตาย เป็นโรคที่ยังไม่มีตัวยา หรือวิธีการใดๆ รักษาให้หายได้ กอปรกับผู้ที่ป่วยเป็นโรคเอดส์นอกจากจะต้องทุกข์ทรมารในการเจ็บป่วยแล้ว ยังถูกรังเกียจเพียงคนนั้นที่จากสังคมด้วย ภัยร้ายของโรคเอดส์จึงสามารถหยุดยั้งการออกไปเป็นโสเภณีตามคำนิยมของท้องถิ่น และหันกลับเข้าไปเรียนหนังสือเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการขยายโอกาสทางการศึกษานโรงเรียนบ้านส้ม ซึ่งเปิดเป็นปีแรก (2537) ปรากฏว่าเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนหมู่บ้านส้ม หยุดการล่าอาได้และเข้าสู่สถานศึกษาครบร้อยเปอร์เซ็นต์ นับว่าเป็นการประสบผลสำเร็จในการเปิดขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ควบคู่ไปกับขยายการป้องกันปรามการเป็นโสเภณีเด็ก

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาโสเภณีเด็ก และคำนิยามในการประกอบอาชีพขายบริการ เป็นเรื่องที่น่าเศร้า ผลจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์อาจเป็นเพียงการชะลอตัว ซึ่งรอเวลาหวนกลับมาใหม่ ซึ่งมองได้ใน 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ในเรื่องของการรักษา ด้วงวงการแพทย์สามารถคิดค้นการรักษาโรคเอดส์ให้หายขาดได้ หรือผลการป้องกันได้ 100 เปอร์เซ็นต์ของการป้องกันโดยวิธีฉูดยงอนามัย ประเด็นที่สอง การพัฒนาประเทศที่ยังคงมุ่งเน้นทางด้านวัตถุนิยม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น และความแตกต่างในการกระจายรายได้ อันทำให้เกิดการแข่งขัน และการแบ่งชนชั้น ถ้าสังคมยังไม่ปรับบทบาทในเรื่องการยอมรับกันที่อำนาจของเงินตรามากกว่าความดี และประเด็นที่สาม การล้มเหลวของหลักสูตร หรือการจัดการเรียนการสอนในภาคขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ยังคงปิดส่วนกลางเป็นหลัก เมื่อเรียนจบแล้วยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือยังไม่สามารถมีงานมีรายได้ด้านท้องถิ่นได้ และเมื่อนั้นปัญหาโสเภณีเด็กก็จะหวนคืนกลับมา เป็นปัญหาสังคมอีกเช่นเดิม

ปัญหาผลกระทบของการติดเชื้อ เอดส์ที่มีต่อการศึกษาศึกษาของเด็กที่มีบิดาและ/หรือมารดาติดเชื้อเอดส์ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับครอบครัว การเจ็บป่วยหรือการเสียชีวิตของบิดาและ/หรือมารดาทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ไม่สามารถประกอบอาชีพหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว ทำให้รายได้ของครอบครัวลดลงและยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม

ขึ้นจากคำรักษาพยาบาล นอกจากนั้นปัญหาของโรคเอดส์ยังถูกซ่อนทับด้วยการถูกประทับตราจาก
 สังคม ท้าให้ผู้คิดเชื่อถูกกีดกันในเรื่องการประกอบอาชีพ ปัญหาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจอัน
 เนื่องมาจากความรุนแรงกว่าโรคอื่นๆ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลที่อยู่ในครอบครัว รวมทั้งเด็กต้อง
 ประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และการเสียชีวิตของบิดาหรือมารดาเนื่องจากเอดส์ ท้าให้
 ครอบครัวขาดความอบอุ่น เด็กจะต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าก่อนที่จะยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง
 ไปได้ซึ่งจะเป็นปัญหาต่อสังคมในอนาคต ทั้งนี้ความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดจากการติดเชื้อเอดส์
 จะระดับของความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันตามแต่ละสภาพภูมิหลังของครอบครัว การต้องมีชีวิต
 อยู่ท่ามกลางความเลวร้ายของโรคเอดส์ ที่ท้าให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ
 และการจะต้องสูญเสียบิดามารดา ตั้งแต่เขายัง ย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กทั้งใน
 เรื่องการขาดผู้สนับสนุนทางการศึกษา การให้ความรักความอบอุ่น หรือที่ทำงานชีวิต ซึ่งสอดคล้อง
 คล้องกับกิดิทัศน์ นนทปัทมะดุลย์, 2532 ที่พบว่า การที่คนเราจะเติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพดีนั้น
 ย่อมต้องเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่เอาใจใส่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น อาศัยการปกป้องคุ้มครอง
 ที่ปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจจากครอบครัว ซึ่งบิดาและมารดาเป็นผู้ให้สิ่งนี้แก่บุตร เมื่อ
 บิดาหรือมารดาเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ จึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ เมื่อเด็กมาจาก
 ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ มีปัญหาทางด้านความรัก ความอบอุ่นจาก
 ครอบครัว ก็ย่อมส่งผลมาถึงการศึกษาศึกษาของเด็กด้วย เพราะพื้นฐานทางครอบครัวเป็นพื้นฐานที่
 สำคัญต่อการพัฒนาของเด็ก ทั้งด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ถึงการศึกษาระดับประถมศึกษา จะเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐมีหน้าที่จัดทำให้เด็ก
 ทุกคนอย่างเสมอภาคกัน แต่ในเรื่องของโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับงบประมาณการ
 สนับสนุนของรัฐฝ่ายเดียว ยังต้องสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สภาพ
 แวดล้อมของสังคมนั้นๆ เป็นปัจจัยเกี่ยวพัน โอกาสทางการศึกษาของลูกผู้ติดเชื้อเอดส์ จึงขึ้นอยู่กับ
 กับเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ เพราะเนื่องจากผู้ติดเชื้อเอดส์ส่วนใหญ่มี
 ฐานะยากจนแล้ว การติดเชื้อเอดส์จึงเป็นปัญหาที่ซ้ำเติมความยากจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
 ของรัตนา ตุงคสวัสดิ์ (2528) และชวนพิศ นวลพริ้ง (2516) ที่พบว่าโอกาสทางการศึกษา
 ของเด็กขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่จะเป็นผู้สนับสนุนในเรื่องค่า

เล่าเรียน และอุปกรณ์การเรียน เงินค่าเช่าราย เสื้อผ้าและอาหาร ของที่จำเป็นและไม่จำเป็น
ต่างๆ

แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสทางการศึกษาของลูกผู้ติดเชื่อเอคส์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะทาง
เศรษฐกิจของครอบครัวแต่ประการเดียว การถูกประทับรอยมลทินในฐานะลูกผู้ติดเชื่อเอคส์
ยังทำให้ไม่ได้รับโอกาสในการเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง เด็กที่มีแม่ติดเชื่อเอคส์
ถูกจำกัดสิทธิ์ สถาบันการศึกษาจึงเป็นสถาบันหนึ่ง ที่ยอมให้เรคเอคส์มาสร้างความไม่เสมอภาค
ทางการศึกษา การที่ระบบการศึกษาปิดกั้นการศึกษาแก่กลุ่มเด็กที่เป็นลูกผู้ติดเชื่อเอคส์ นับเป็น
ปัญหาร้ายแรงต่อผลกระทบที่เด็กได้รับ ในเรื่องของความไม่เสมอภาคทางการศึกษา เป็น
การสร้างความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ และเป็นการทำลายความมุ่งหวังของอนาคต
ของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยูทา วงศ์ไชย (2532) พบว่าการติตรา หรือการสร้าง
รอยมลทินให้กับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่มียุทธศาสตร์เสี่ยง เป็นการทำความสุขความมุ่งหวัง
และอนาคต อีกทั้งความหวาดกลัว และการรังเกียจเหยียดหยามจากสังคมยังได้ทำลายคุณค่า
และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้นลงด้วย

ปัญหาที่ซ้อนทับปัญหาเศรษฐกิจก็คือ ปัญหาของการประทับรอยมลทินให้แก่ลูกผู้ติดเชื่อ
คือการถูกรังเกียจเหยียดฉันท์ทางสังคม การที่เด็กถูกเพื่อนๆ รังเกียจมาให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย
ไม่ทันช้าด้วย ทำให้เด็กไม่ยอมมาโรงเรียน หรือมาเรียนอย่างไม่มีความสุข ซึ่งสอดคล้อง
กับงานวิจัยของ คาร์เตอร์ (1962) ที่ว่าในสังคมโรงเรียนนั้น กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
ต่อการตัดสินใจที่จะศึกษาต่อในชั้นการศึกษาที่สูงขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการถูกประทับรอยมลทิน นับเป็นปัญหาที่ควรได้รับความสนใจ
เพราะเด็กไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพังคนเดียว เขาจำเป็นต้องมีเพื่อน เพื่อส่งเสริมพัฒนา
การทางด้านสังคม แต่ปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการคำนึงถึงจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่มี
บทบาทหน้าที่ให้การสั่งสอนอบรม และดูแลพัฒนาการของเด็กในโรงเรียน นั่นก็คือ ครู ในขณะที่
ที่ครูเองยังเห็นว่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับเขาไม่เกี่ยวข้องไม่เกี่ยวข้องด้วยเป็นเรื่องที่ไม่ร้ายแรง เพราะ

คะแนนจะหาได้อย่างไรก็ได้ สอนหรือไม่สอนไม่เข้าปัญหาสำคัญ ปัญหาจึงยังอยู่ที่ว่าครูยังมองไม่เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างแท้จริง ครูมองเพียงแต่ว่าเด็กสอนหรือไม่สอน เมื่อเด็กมาไม่ได้สอนก็สามารถช่วยได้โดยให้คะแนน ซึ่งเป็นวิธีแก้ที่ไม่ได้มองลึกไปถึงปัญหาที่แท้จริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมันไม่สามารถจบลงได้ด้วยวิธีการให้คะแนน การที่เด็กถูกรังเกียจเพียงคนเดียว ถูกแบ่งแยกมาให้เข้ากลุ่มด้วย นับเป็นการทำร้ายจิตใจเด็ก ทำให้เด็กไม่มีความสุข และจะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาในอนาคต ซึ่งเมื่อถึงวาระนั้น ก็อาจจะเป็นการสายเกินไป

นอกจากนั้นปัญหาการแบ่งแยกกลุ่มจะก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกกันในกลุ่มนักเรียนสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะย้อนกลับมามีผลกระทบต่อการสอนของครู ทำให้ครูสอนอย่างไม่เป็นสุข หรือไม่อยากสอน ซึ่งย่อมทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนลดต่ำลง และได้ผลผลิตทางการศึกษานั้นก็คือ เด็ก ที่ไม่มีคุณภาพด้วย ซึ่งเมื่อประเทศชาติมีประชากรที่ไม่มีคุณภาพ ก็จะทำให้การพัฒนาไม่ได้ผล ประเทศชาติย่อแฉ่ ซึ่งจะเป็นการจัดแย้งกับจุดประสงค์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่ต้องการมุ่งเน้นการพัฒนาคน เป็นสำคัญ

ในเรื่องของผลกระทบทางคุณภาพการศึกษา ของเด็กที่มีบิดาและ/หรือมารดาติดเชื้อเอดส์หรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ นั้น ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ ความยากจนที่ซ้อนทับด้วยปัญหาโรคเอดส์ของผู้ติดเชื้อ ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนในด้านอุปกรณ์การเรียน หนังสือ หรือแม้กระทั่งค่าอาหารกลางวัน ทำให้เด็กต้องหยุดเรียนหรือขาดเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Katahorie (1993) ได้ศึกษาผลกระทบของโรคเอดส์ที่มีต่อการศึกษา ในประเทศอุกานดา พบว่าการติดเชื้อเอดส์มีอิทธิพลอย่างร้ายแรงต่อตัวนักเรียน กล่าวคือ นักเรียน 19 ใน 20 คน จะต้องหยุดเรียนเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน เหตุผลจากไม่มีค่าเล่าเรียน บางส่วนไม่ได้ไปโรงเรียน อันเนื่องมาจากการไม่มีเครื่องแบบนักเรียน หนังสือเรียน ปากกาและเครื่องใช้อื่นๆ การขาดเรียนเป็นระยะเวลานานย่อมมีผลต่อผลการเรียนของเด็ก และเป็นการสูญเสียต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล เพราะการที่เด็กมีผลการเรียนที่ไม่ดี ย่อมแสดงประชากรของประเทศไม่มีคุณภาพ นับเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อมาพัฒนาประเทศในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทาวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ พบแต่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชาย ซึ่งอาจจะมีข้อแตกต่างในเรื่องเพศต่อผลกระทบที่ได้รับจากการติดเชื้อเอดส์ของบิดาและ/หรือมารดา ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยในหมู่บ้านอื่นๆ เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดในกลุ่มนักเรียนหญิง เพื่อจะได้ทราบสภาพปัญหาได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษามุมมองของกลุ่ม NGO. บทบาทของกลุ่มเพื่อน บทบาทของครอบครัว และบทบาทขององค์กรในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการทาวิจัยในครั้งต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ในท้องถิ่นที่มีอัตราการแพร่ระบาดของโรคเอดส์สูง เพื่อศึกษาผลกระทบและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาศึกษาของเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ในระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อหาแนวทางการกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาต่อไป

4. ในกรณีที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนหรือหมู่บ้านสำหรับผู้ติดเชื้อตามแบบ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 23 มิ.ย. 2540) นั้น ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นจากผู้ติดเชื้อรายหนึ่งซึ่งเป็นหัวหน้าชมรมผู้ติดเชื้อของอำเภอเชียงคำ ผู้ติดเชื้อไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว เพราะเท่ากับเป็นการแบ่งแยกกลุ่มพวกเขาออกจากสังคม เท่ากับเป็นการประกาศว่า สังคมยังไม่ยอมรับให้พวกเขาอยู่รวมได้ และยังเป็นการประทุษร้ายกับผู้ติดเชื้อและถูกผู้ติดเชื้ออย่างชัดเจน

ในส่วนของผู้ที่สอนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวว่า ถ้าจะให้รับเด็กที่ติดเชื้อเอดส์เข้ามาเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่เปิดสอนอยู่ปัจจุบัน นั้น ไม่เห็นด้วย และก็คิดว่าถ้าเป็นอย่างนั้นจริงคงจะมีครูขอย้ายกันหลายคน โดยเฉพาะครูผู้หญิง การรับเด็กที่ติดเชื้อเข้ามาอยู่จะทำให้เกิดปัญหาใน

เรื่องการดูแล เพราะเป็นโรงเรียนที่อยู่ประจำซึ่งอาจจะไม่สามารถควบคุมอุบัติเหตุที่อาจทำให้เด็กแพร่เชื้อถึงกันได้ แต่ในกรณีที่สร้างโรงเรียนต่างหาก ทางรัฐบาลควรจะมีการเพิ่มเงินเดือนหรือให้เงินเดือนกรณีพิเศษกว่าปกติ

ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั้งสองฝ่าย ยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่ชัด ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ปัญหาหรือความสับสนต่อการสร้างโรงเรียนสำหรับเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางการดำเนินการได้สอดคล้องกับความต้องการทั้งของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอง และกลุ่มบุคคลากรทางการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนควรจะมีการแก้ไขปัญหามันเรื่องการปิดกั้นโอกาสทางการศึกษาในเด็กกลุ่มลูกผู้ติดเชื้อ ให้มีโอกาสได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา
2. ควรมีผลการวิจัยครั้งนี้ มาปรับเป็นนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหามันในเรื่องของการให้โอกาสทางการศึกษาในกลุ่มลูกผู้ติดเชื้อ และปัญหาการถูกรังเกียจเหยียดชั้นที่ทางสังคม โดยทางโรงเรียนควรจะทำเป็นตัวอย่างในเรื่องของการไม่ปิดกั้นทางด้านโอกาสทางการศึกษา และการสร้างความเข้าใจอันดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโรงเรียนของลูกผู้ติดเชื้อ เพื่อให้มีรับไปถึงระดับชาวบ้าน โดยมีนักเรียนเป็นตัวเชื่อมโยงที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำมาซึ่งการยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคมของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวี อันเป็นการลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตัวเด็กเอง และระบบการศึกษา
3. ในกรณีที่มีเด็กติดเชื้อเอชไอวีจำนวนมาก รัฐควรจะต้องเตรียมนโยบายรับปัญหาทางการศึกษา ดังกล่าว เรื่องโรคเอชไอวีเป็นผลกระทบระดับชาติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และความมั่นคงของประเทศชาติ การจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี เป็นความสูญเสียต่อการลงทุนหรือไม่ ซึ่งจะต้องมีการพิจารณาควบคู่กับหลักสิทธิมนุษยชน